

روابط کتابشناختی اثر به اثر در حوزه‌های موضوعی علوم پزشکی بر اساس الگوی ملزومات کارکردی پیشینه‌های کتابشناختی

مسعود محمدی^۱، دکتر سیدجواد قاضی میرسعید^۲، دکتر علیرضا نوروزی^۳

چکیده

زمینه و هدف: الگوی ملزومات کارکردی پیشینه‌های کتابشناختی (اف.آر.بی.آر.) در سازماندهی منابع علوم پزشکی مورد توجه می‌باشد و روابط اثر به اثر به عنوان یکی از انواع روابط کتابشناختی موجود در این الگو معرفی شده است. این مطالعه به بررسی توزیع پراکندگی روابط اثر به اثر در حوزه‌های موضوعی علوم پزشکی بر اساس الگوی اف.آر.بی.آر. در میان منابع فارسی منتشر شده در فاصله سال‌های ۱۳۸۵-۱۳۸۹ حوزه علوم پزشکی می‌پردازد.

روش بررسی: روش پژوهش پیمایشی توصیفی است. داده‌ها با جستجوی پیشرفته فهرست پیوسته کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران به دست آمد. برای تعیین حوزه‌های علوم پزشکی، از دو رده‌بندی دیویی و کنگره استفاده شد. برای تحلیل داده‌ها از نرم‌افزار اکسل ۲۰۰۷ استفاده شد. نتایج با استفاده از آمار توصیفی، در قالب جداول و نمودارها ارائه شده است.

یافته‌ها: یافته‌ها نشان داد که بر طبق رده‌بندی دیویی حوزه موضوعی بیماری‌ها بیش‌ترین روابط کتابشناختی را دارد و حوزه موضوعی پزشکی تجربی دارای کم‌ترین تعداد فراوانی است و بر اساس رده‌بندی کنگره حوزه موضوعی پزشکی داخلی دارای بیش‌ترین و حوزه‌های موضوعی گیاه‌شناسی پزشکی جایگزین و کایروپراکتیک دارای کم‌ترین روابط کتابشناختی بودند.

نتیجه‌گیری: توزیع پراکندگی روابط اثر به اثر بر اساس دو رده‌بندی دیویی و کنگره ناهمگون است. هرچند نتایج ناهمگونی در ظاهر به دست آمده است، اما با توجه به این که معیارهای طبقه‌بندی علوم پزشکی در این دو رده‌بندی متفاوت است، این تفاوت را نمی‌توان به حساب اختلاف در فراوانی روابط کتابشناختی موضوع‌های علوم پزشکی گذاشت.

واژه‌های کلیدی: اف.آر.بی.آر.، روابط کتابشناختی اثر به اثر، رده‌بندی ده‌دهی دیویی، رده‌بندی کنگره

* نویسنده مسئول :

دکتر سید جواد قاضی میرسعید؛
دانشکده پیراپزشکی دانشگاه علوم
پزشکی تهران

Email :
Ghazimsj@tums.ac.ir

- دریافت مقاله : بهمن ۱۳۹۱ - پذیرش مقاله : مهر ۱۳۹۲

مقدمه

سازمان‌دهی و ارائه خدمات بهینه به استفاده‌کنندگان کتابخانه‌ها و مراکز اطلاعاتی همواره از مهم‌ترین رسالت‌ها و دغدغه‌های پژوهشگران علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی بوده است.

متخصصان علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی همواره در پی راهکارها و فرایندهای پیشرفته‌تر، به منظور ارائه خدماتی توسعه‌یافته‌تر به کاربران بوده‌اند. از جمله این اقدامات طراحی الگوهایی در زمینه ذخیره و بازیابی اطلاعات بوده است. در همین راستا، الگوی نوینی از جانب ایفلا در سال ۱۹۹۸ و پس از سمینار پیشینه‌های کتابشناختی در سال ۱۹۹۰ در استکهلم ارائه شد که الگوی ملزومات کارکردی پیشینه‌های

^۱ مربی گروه پرستاری، دانشکده پرستاری، دانشگاه علوم پزشکی آبادان، آبادان، ایران
^۲ استادیار، گروه کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی، دانشکده پیراپزشکی، عضو مرکز تحقیقات مدیریت اطلاعات سلامت، دانشگاه علوم پزشکی تهران، تهران، ایران
^۳ استادیار، گروه کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشکده کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشگاه تهران، تهران، ایران

گروه اول شامل اثر (Work)، برداشت (Expression)، قالب (Manifestation) و مدرک (Item) است که این روابط شامل روابط اثر به اثر، روابط برداشت به برداشت، روابط برداشت به اثر، روابط قالب به قالب و روابط مدرک به مدرک هستند (۳).

رابطه اثر به اثر (Work-to-Work Relationships) نوعی رابطه است که بین دو اثری که با همدیگر ارتباط دارند، اما هر کدام از نظر موجودیت مستقل از دیگری است شکل می گیرد. وجود رابطه اثر به اثر بین دو موجودیت به این معناست که این دو موجودیت متفاوت و در عین حال وابسته به هم هستند؛ اما یک نوع تقدم و تأخر بین آنها وجود دارد. اثر اصلی در ابتدا وجود داشته است و سپس اثر دیگر از آن مشتق شده است و اکنون هر دوی آنها به طور مستقل و در خانواده های کتابشناختی خود، جایگاه مختص به خود دارند.

بنیان روابط اثر به اثر بر این اساس است که دو موجودیت اثر مرتبط به هم وجود دارند که محتوای فکری و هنری یک اثر در حدی از تمایز و تفاوت با اثر دیگر است که می تواند یک اثر جدیدی را خلق کرده باشد. رابطه اثر به اثر انواع مختلفی دارد که شامل روابط جانشینی، متممی، مکملی، خلاصه سازی، اقتباس، تغییر شکل و تقلید است. رابطه جانشینی شامل گسترش های طولی محتوای یک اثر به اثری دیگر است. نشریات ادواری که حاصل ترکیب جانشین ها هستند و بدون ارجاع به جانشین، متکی به خود هستند، مثال هایی از آثار مستقلی هستند که در نوع «رابطه جانشینی» قرار می گیرند. «روابط متمم» شامل آثاری هستند که در ترکیب با آثار دیگری مورد استفاده قرار می گیرند. نمونه هایی از آنها نمایه ها، واژه نامه ها، راهنمای معلمان، راهنمای دانش آموزان، شرح و تفسیرها و دستنامه های منابع الکترونیکی

کتابشناختی یا به اختصار، اف.آر.بی.آر. (Functional Requirement for Bibliographic Records (FRBR)) نام گرفت (۱). این الگوی چند سال اخیر بسیار مورد توجه کارشناسان حوزه فهرست نویسی و سازمان دهی دانش بوده است و مطالعات زیادی نیز بر روی چگونگی آن و کاربردی کردن این الگو انجام شده است. این الگو می تواند در جهت توسعه فرایندهای سازمان دهی، استانداردهای فهرست نویسی و فهرست های مبتنی بر محیط دیجیتالی و پاسخگویی به نیازهای کاربران و تسهیل جستجوی اطلاعات در محیط های الکترونیکی به کار گرفته شود. اف.آر.بی.آر. در میان متخصصان علوم کتابداری و اطلاع رسانی از اهمیت بسزایی برخوردار است و روز به روز مطالعات بیشتری در زمینه بررسی این الگو و اجرای آن در سازمان دهی نوین انجام می شود (۲).

در الگوی اف.آر.بی.آر. نیز، روابط تعریف شده به عنوان وسیله ای برای ترسیم ارتباط بین یک موجودیت و موجودیت های دیگر به کار می رود و بنابراین وسیله ای برای کمک به کاربران برای کاوش در جهانی است که با عنوان کتابشناسی، فهرست و پایگاه های اطلاعاتی شناخته می شود. به طور معمول کاربر سوال جستجو را با استفاده از یک یا چند صفت موجودیت برای یافتن آنچه در جستجویش است فرمول بندی می کند و این کار از طریق صفت هایی انجام می شود که کاربر توسط آن موجودیت مطلوبش را جستجو می کند.

روابطی که در پیشینه های کتابشناختی منعکس شده اند اطلاعات اضافی را فراهم می کنند که به کاربر در برقراری ارتباط بین موجودیت یافته شده و سایر موجودیت هایی که به آن موجودیت مرتبط هستند، کمک می کند. از انواع روابط موجود در الگوی اف.آر.بی.آر. روابط بین موجودیت های

حیاتی و عرفان منش در بررسی و مقایسه قواعد فهرست‌نویسی توصیفی انگلومریکن و الگوی ملزومات کارکردی پیشینه‌های کتابشناختی(۴)، پژوهش حاجی زین‌العابدینی در مطالعه امکان‌سنجی به‌کارگیری الگوی اف.آر.بی.آر. فارسی(۵)، و پژوهش ارسطوپور در بررسی میزان انطباق ساختار مارک ایران بر الگوی اف.آر.بی.آر. و نگاه کاربران فهرست‌های رایانه‌ای به موجودیت‌های مطرح در این الگو(۶) اشاره کرد.

در مطالعات خارج از کشور نیز O'Neill مزایا و مشکلات ایجاد فهرست مبتنی بر الگوی اف.آر.بی.آر. را برای اثر *The Expedition of Humphry Clinker* بررسی کرده است(۷). Hashizume پژوهشی مشابه با عنوان «ویژگی‌های اثر در فهرست کتابخانه ژاپن از دیدگاه اف.آر.بی.آر. مطالعه موردی اوپیک دانشگاه کیو» انجام داد(۸).

Noruzi و Arsenault روابط کتابشناختی آثار کانادایی را بر اساس تاکسونومی روابط اثر به اثر، ارائه شده در گزارش نهایی اف.آر.بی.آر. را طبقه‌بندی کرده‌اند(۹). در گزارش نهایی ایفلا، جداولی برای تشخیص و طبقه‌بندی انواع گوناگون روابط ارائه شده است. برای روابط اثر به اثر نیز جدول ۱ ارائه شده است که می‌توان با استفاده از این کلیدواژه‌ها و انطباق نوع رابطه‌های منابع با این جدول، آن‌ها را طبقه‌بندی کرد. در این مطالعه نیز از جدول ۱ برای تشخیص انواع روابط کتابشناختی استفاده شده است(۱).

هستند و آن‌چنان به محتوای اثر اصلی وابسته هستند که بدون استفاده از اثر اصلی(مرتبط) امکان استفاده از این آثار وجود ندارد و طبق تعریف، آثار مرجع(ارجاعی) هستند. سومین دسته «روابط مکمل» هستند که آثاری را در بر می‌گیرند که در ترکیب و همراه با آثار مرتبط به کار می‌روند. به عبارت دیگر، به اثر مرتبط متصل هستند، اما بخشی از مفهوم اصلی اثر نخستین نیستند. در طبقه‌بندی آثار مستقل چهار گروه دیگر نیز وجود دارند: خلاصه‌سازی، اقتباس، تغییر شکل و تقلید. آثاری که در این گروه‌ها قرار می‌گیرند، به طور کلی شامل تعدیل‌هایی از اثر اصلی می‌باشند که در درجه‌ای هستند که به جای این‌که به عنوان برداشت‌هایی مختلف از اثری واحد شناخته شوند، به عنوان آثاری جدید در نظر گرفته می‌شوند. هر اثری که در این گروه‌ها قرار گیرد به عنوان اثری مستقل شناخته می‌شود(۱). اما حوزه علوم پزشکی و سازماندهی منابع آن به عنوان یکی از حوزه‌های مهم علوم نیز نیازمند بررسی، و شاید در آینده‌ای نه چندان دور، به کارگیری الگوی اف.آر.بی.آر. در سازماندهی‌اش است. تعیین چگونگی حوزه‌های علوم پزشکی که دارای روابط اثر به اثر هستند می‌تواند گامی مهم در برنامه ریزی‌های آینده برای به کارگیری این الگو در سازماندهی منابع علوم پزشکی باشد. تاکنون مطالعات گوناگونی نیز بر روی الگوی مذکور و کاربردهای آن در سازماندهی اطلاعات انجام گرفته است. از جمله این مطالعات می‌توان به پژوهش

جدول ۱: انواع مختلف روابط اثر به اثر(جدول ۱-۵ گزارش نهایی ایفلا)

روابط اثر به اثر		نوع رابطه
اثر مستقل	اثر مرجع	جانمایی
دنباله (پایند)	دنباله (پایند)	جانمایی دارد →
اثر جانشین		← جانشین... است

متعمم	نمایه	متعمم
متعممی دارد →	واژه‌نما	متعممی دارد →
← مکمل‌ها	راهنمای معلمان	← مکمل‌ها
	شرح و تفسیر	
متعمم	متعمم	
پیوست	پیوست	
مکمل	قطعه آواز یک‌نفری	مکمل
مکملی دارد →	اپرانامه	مکملی دارد →
← مکمل‌ها	رقص آرابی	← مکمل‌ها
	پایان اثری ناتمام	
خلاصه‌سازی		خلاصه‌سازی
یک خلاصه دارد →		یک خلاصه دارد →
← خلاصه... است		← خلاصه... است
اقتباس		اقتباس
اقتباسی دارد →		اقتباسی دارد →
← یک اقتباس از... است		← یک اقتباس از... است
تغییر شکل		تغییر شکل
یک تغییر شکل دارد →		یک تغییر شکل دارد →
← تغییر شکل یافته... است		← تغییر شکل یافته... است
تقلید		تقلید
یک تقلید دارد →		یک تقلید دارد →
← تقلیدی از... است		← تقلیدی از... است

روش بررسی

نهایی اف.آر.بی.آر. (گروه مطالعاتی ایفلا، ۱۹۹۸) برای بیان روابط کتابشناختی اثر به اثر به کار می‌روند انجام گردید. در مرحله بعدی انواع روابط کتابشناختی اثر به اثر موجود در این پیشینه‌ها بر اساس جدول ۱ مورد تحلیل قرار گرفت.

برای تعیین حوزه‌های علوم پزشکی، از دو رده‌بندی دیویی و کتابخانه کنگره استفاده شد. بدین ترتیب که شماره رده کتاب‌هایی که دارای روابط کتابشناختی بودند، به طور جداگانه بر طبق هر کدام از این دو رده‌بندی دسته‌بندی شده و بر این اساس به کشف حوزه‌های موضوعی دارای روابط کتابشناختی پرداخته شد.

برای تحلیل داده‌ها از نرم‌افزار اکسل ۲۰۰۷ استفاده شد. نتایج با استفاده از آمار توصیفی و در قالب جداول و نمودارها ارائه شده است.

یافته‌ها

در جدول ۲، فراوانی روابط کتابشناختی در هر رده فرعی از حوزه علوم پزشکی بر اساس رده‌بندی دهدهی دیویی نشان داده شده است:

روش انجام این پژوهش، پیمایش توصیفی داده‌های به دست آمده از فهرست پیوسته کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران (اپک) است. داده‌ها با استفاده از جستجوی پیشرفته اپک کتابخانه ملی به دست آمد. بدین ترتیب که ابتدا تمام منابع پزشکی که ۳۷۸۱ پیشینه بودند، شناسایی شدند و سپس ۳۹۰ پیشینه که دارای روابط کتابشناختی اثر به اثر بودند، به عنوان جامعه پژوهش مورد بررسی قرار گرفتند. برای این کار، تک‌تک پیشینه‌های کتابشناختی موجود مورد مطالعه قرار گرفت. اگر پیشینه مربوط به یک اثر در حوزه علوم پزشکی قرار داشت، با دقت بررسی شد که آیا در عنوان، شرح مسئولیت، و یادداشت‌های موجود در پیشینه اثر، اشاره‌ای به روابط کتابشناختی شده است و آیا یک اثر با اثر دیگری رابطه دارد یا خیر. چنانچه رابطه کتابشناختی وجود داشت، آن اثر محاسبه می‌شد، و اگر هیچ‌گونه واژه یا عبارتی دال بر رابطه کتابشناختی یک اثر با اثر دیگر در پیشینه مشاهده نمی‌شد، در پژوهش مورد محاسبه قرار نمی‌گرفت. این کار بر اساس فهرستی از واژگان فارسی معادل که در جدول ۱ از بخش ۵ گزارش

جدول ۲: توزیع روابط اثر به اثر در هر رده از طبقه‌بندی دهدهی دیویی

شماره رده / نوع رابطه	پزشکی و سلامت ۶۱۰	آناطومی انسانی؛ یاخته شناسی؛ یافت شناسی ۶۱۱	فیزیولوژی انسانی ۶۱۲	ارتقای سلامت ۶۱۳	پروژ و پیشگیری از بیماری‌ها ۶۱۴	داروشناسی و درمان ۶۱۵	بیماری‌ها ۶۱۶	جراحی و تخصص‌های مربوط با پزشکی ۶۱۷	زنان و زایمان و دیگر تخصص‌های پزشکی ۶۱۸	پزشکی تجربی ۶۱۹	سایر	مجموع
Successor (جانشینی)	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
Supplement (متمم)	۴	۱	۸	۰	۱	۵	۳۱	۱۹	۹	۰	۲	۷۹
Complement (مکمل)	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
Summarization (تلخیص)	۲	۲	۴	۱	۵	۱۰	۱۰۶	۴۷	۲۲	۰	۱۲	۲۱۱
Adaptation (اقتباس)	۷	۳	۷	۰	۳	۶	۴۳	۱۴	۷	۰	۱۰	۱۰۰

Transformation (تغییر شکل)	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
Imitation (تقلید)	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
مجموع فراوانی	۱۳	۶	۱۹	۱	۹	۲۱	۱۷۹	۸۰	۳۸	۰	۲۴	۳۹۰
درصد فراوانی کل	۳/۳۳	۱/۵۳	۱/۸۷	۰/۲۵	۲/۳	۵/۳۸	۴۵/۸۹	۲۰/۵۱	۹/۷۴	۰	۶/۱۵	۱۰۰

مورد معادل ۴۵/۸۹ درصد می باشد. کمترین میزان هم مربوط به زیررده ۶۱۹ یعنی پزشکی تجربی با درصد صفر است.

فراوانی روابط کتابشناختی در هر رده فرعی از حوزه علوم پزشکی بر اساس رده بندی کتابخانه کنگره در جدول ۳ ارائه شده است:

بر پایه یافته های جدول ۲، رده ۶۱۶ از رده بندی دهنده دیوبی، یعنی حوزه موضوعی بیماری ها، با تفاوتی فاحش، در صدر زیررده های موضوعی علوم پزشکی قرار دارد که دارای بیشترین روابط کتابشناختی است. میزان کتاب هایی که در این زیررده قرار می گیرند و دارای روابط اثر به اثر هستند، ۱۷۹

جدول ۳: توزیع روابط اثر به اثر در هر رده از طبقه بندی کتابخانه کنگره

شماره رده / نوع رابطه	Successor (جانشینی)	Supplement (متمم)	Complement (مکمل)	Summarization (تلخیص)	Adaptation (اقتباس)	Transformation (تغییر شکل)	Imitation (تقلید)	مجموع فراوانی	درصد فراوانی کل
R جنبه های عمومی	۰	۱	۰	۲	۵	۰	۰	۸	۲/۰۱
RA جنبه های عمومی پزشکی	۰	۲	۰	۷	۵	۰	۰	۱۴	۳/۵۸
RB آسیب شناسی	۰	۳	۰	۶	۶	۰	۰	۱۵	۳/۸۴
RC پزشکی داخلی	۰	۲۶	۰	۸۹	۳۸	۰	۰	۱۵۳	۳۹/۲۳
RD جراحی	۰	۱۱	۰	۲۳	۰	۰	۰	۳۴	۸/۷۱
RE چشم پزشکی	۰	۱	۰	۸	۱	۰	۰	۱۰	۲/۵۶
RF گوش و حلق و بینی	۰	۱	۰	۱۱	۲	۰	۰	۱۴	۳/۵۸
RG زنان و زایمان	۰	۴	۰	۱۰	۶	۰	۰	۲۰	۵/۱۲
RJ طب اطفال	۰	۵	۰	۱۲	۱	۰	۰	۱۸	۴/۶۱
RK دندان پزشکی	۰	۸	۰	۸	۴	۰	۰	۲۰	۵/۱۲
RL پوست	۰	۲	۰	۷	۴	۰	۰	۱۳	۳/۳۳
RM فارماکولوژی، درمان	۰	۴	۰	۱۳	۴	۰	۰	۲۱	۵/۳۸

RS	۰	۰	۰	۰	۲	۰	۰	۲	۰/۵۱
داروسازی									
RT	۰	۱	۰	۰	۳	۰	۰	۴	۱/۰۲
پرستاری									
RV	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
گیاه‌شناسی									
RX	۰	۰	۰	۰	۱	۰	۰	۱	۰/۲۵
مشابه‌درمانی؛ هومیوپاتی									
RZ	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
پزشکی جایگزین؛ کایروپراکتیک									
سایر	۰	۱۰	۰	۱۵	۱۸	۰	۰	۴۳	۱۱/۰۲
مجموع	۰	۷۹	۰	۲۱۱	۱۰۰	۰	۰	۳۹۰	۱۰۰

بر اساس رده‌بندی‌های دیویی و رده‌بندی کتابخانه مطالعه‌ای در ایران و دیگر کشورها انجام نشده است و در نوع خود این پژوهش اولین مطالعه در این زمینه است؛ لذا مقایسه‌ای که یافته‌های حاضر را با یافته‌های دیگران انجام دهد امکان‌پذیر نیست. به طور مثال، از مطالعات داخل کشور می‌توان به یافته‌های حاجی زین‌العابدینی در بررسی به کارگیری اف.آر.بی.آر. برای دو اثر نهج‌البلاغه و شاهنامه اشاره کرد که اعلام نمود روش مناسب برای پیاده‌سازی این الگو در ایران، روش تطبیقی است (۵).

همچنین ارسطویور ساختار مارک ایران را با الگوی اف.آر.بی.آر. مورد مقایسه قرار داد و در نهایت نگاه کاربران را به موجودیت‌های مطرح در این الگو تحلیل کرد (۶).

در پژوهش دیگری نیز حیاتی و عرفان‌منش اعلام کردند که الگوی اف.آر.بی.آر. در زمینه کارکردهای فهرست، مبنای توصیف آثار در پیشینه‌های کتابشناختی و سطح و نحوه توصیف مدارک در پیشینه‌های کتابشناختی کامل‌تر از قواعد فهرست‌نویسی انگلوماریکن است و در نهایت هم معایبی چون عدم آشنایی کتابداران و نیازهای این افراد را نرم‌افزاری خاص در این مورد بیان کردند (۸). نوروزی و همکار در پژوهش خود فراوانی روابط

بر طبق یافته‌های جدول ۲ و بر اساس رده‌بندی کتابخانه کنگره، رده RC یعنی پزشکی داخلی با ۱۵۳ مورد معادل ۳۹/۲۳ درصد بیش‌ترین تعداد روابط کتابشناختی را دارد. کم‌ترین میزان روابط کتابشناختی هم مربوط به رده‌های RV و RZ یعنی گیاه‌شناسی، پزشکی جایگزین و کایروپراکتیک به میزان صفر است.

بحث

یافته‌ها نشان داد که توزیع فراوانی روابط کتابشناختی بر اساس دو رده‌بندی دهدهی دیویی و رده‌بندی کتابخانه کنگره به این صورت است که بر طبق رده‌بندی دیویی حوزه موضوعی «بیماری‌ها» با ۴۵/۸۹٪ دارای بیش‌ترین روابط کتابشناختی و حوزه موضوعی «پزشکی تجربی» با فراوانی صفر، دارای کم‌ترین تعداد فراوانی است.

تحلیل یافته‌ها بر اساس رده‌بندی کتابخانه کنگره بدین شکل است که حوزه موضوعی «پزشکی داخلی» با ۳۹/۲۳٪ دارای بیش‌ترین روابط کتابشناختی و حوزه‌های موضوعی «گیاه‌شناسی» و «پزشکی جایگزین و کایروپراکتیک» با فراوانی صفر، کم‌ترین روابط کتابشناختی را به خود اختصاص داده‌اند. به نظر می‌رسد در خصوص روابط کتابشناختی اف.آر.بی.آر.

موضوع که کتابخانه‌های مراکز علوم پزشکی از کدام نوع رده‌بندی استفاده می‌کنند، تأثیر مستقیمی بر حوزه‌هایی که روابط کتابشناختی اثر به اثر را در خود دارند، دارد. مشخص شدن توزیع روابط کتابشناختی بر اساس ملزومات این الگو، و رابطه این روابط با مدل‌های سازماندهی رایج همانند رده‌بندی‌های دیویی و کنگره، چشم‌انداز چگونگی کاربرد و به کار گرفتن الگوی اف.آر.بی.آر. در آینده است.

نتایج این مطالعه بیانگر این نکته است که حوزه‌های موضوعی علوم پزشکی بر حسب استفاده از نوع رده‌بندی دیویی یا کنگره دارای تفاوت هستند. گذشته از این نکته که این تفاوت به علت تفاوت در سیاست‌ها و معیارهای طبقه‌بندی در این دو رده‌بندی است نه اختلاف در فراوانی روابط کتابشناختی موضوع‌های علوم پزشکی، اما به هر حال در آینده و در مرحله پیاده‌سازی این الگو در مدل‌های سازماندهی آتی، این تفاوت باید مدنظر قرار گیرد.

تشکر و قدردانی

این مقاله حاصل بخشی از پایان نامه تحت عنوان «بررسی و تحلیل روابط کتابشناختی کتاب‌های منتشره فارسی حوزه علوم پزشکی در فاصله سال‌های ۱۳۸۵ تا ۱۳۸۹ بر اساس الگوی ملزومات کارکردی پیشینه‌های کتابشناختی» در مقطع کارشناسی ارشد در سال ۱۳۹۰ در دانشگاه علوم پزشکی تهران است. از جناب آقای دکتر عباس گیلوری به خاطر ارائه نکات ارزشمند در خصوص پژوهش سپاسگزاری می‌شود.

کتابشناختی بر اساس قالب‌های یافت شده در آمیکوس را بررسی کردند. هدف آن‌ها بررسی ویژگی‌های منابع کانادایی با استفاده از تحلیل‌های روابط کتابشناختی منابع بر اساس الگوی اف.آر.بی.آر. بود (۹). کیم و مون هم ویژگی‌های کتاب‌های کره‌ای را از طریق تحلیل "نوع اثر" بر اساس الگوی اف.آر.بی.آر. مورد مطالعه قرار دادند و در نهایت تعداد انواع مختلف اثر را در این کتابشناسی مطرح کردند (۳).

هاشیزومه، به کشف ویژگی‌های متعدد "اثر" در فهرست کتابخانه دانشگاهی ژاپن پرداخت تا مشخص کند که چگونه اف.آر.بی.آر. می‌تواند به غنای فهرست‌های ژاپن کمک می‌کند و به این نتیجه رسید که مدل اف.آر.بی.آر. می‌تواند با توجه به تحلیل‌های دقیق اثر، راه گشا باشد (۸). لازم به ذکر است که در بررسی اطلاعات کتابشناختی پیشینه‌های مورد مطالعه در اپک کتابخانه ملی بعضاً برخی از پیشینه‌ها دارای نواقصی بودند که باعث ایجاد محدودیت در مسیر مطالعه بود. این مشکل با رجوع به آخرین نسخه سی دی کتابشناسی ملی ایران تا حد زیادی مرتفع گردید و ۵۷ مورد پیشینه‌ای که اطلاعات آن‌ها به دست نیامد از مسیر مطالعه حذف شدند.

نتیجه‌گیری

به کارگیری الگوی اف.آر.بی.آر. در حوزه علوم پزشکی نیازمند توجه به نوع خاص رده‌بندی و گرایش موضوعی منابع موجود در کتابخانه‌هاست. این

منابع

1. IFLA Study Group on the Functional Requirements for Bibliographic Records. Functional Requirements for Bibliographic Records. Available at: <http://www.ifla.org/publications/functional-requirements-for-bibliographic-records>. 2009.

2. Zang Y & Salaba A. What is next for functional requirements for bibliographic records? A Delphi study. *Library Quarterly* 2009; 79(2): 233-55.
3. Kim JH & Moon JH. Korean books and FRBR: An investigation. *Electronic Library and Information Systems* 2010; 44(3): 215-28.
4. Hayati Z & Erfanmanesh M. Survey and Comparison between Anglo-American rule and FRBR. *Fasnameh Ketab* 2009; 23(1): 115-30[Article in Persian].
5. Haji Zeinolabedini M. Feasibility of using Functional Requirement for Bibliographic Records model in Persian bibliographic records[Thesis in Persian]. Ahwaz: Faculty of Psychology and Education; 2010.
6. Arastoopoor S. Evaluation of conformity of Iran MARC and FRBR and computerized user viewpoints about the proposed entities in this models[Thesis in Persian]. Mashhad: Faculty of Psychology and Education; 2010.
7. O'Neill ET. FRBR: Functional Requirements for Bibliographic Records application of the entity-relationship model to Humphry Clinker. *Library Resources & Technical Services* 2002; 46(4): 150-9.
8. Hashizume A. Characteristics of works in a Japanese Library catalog from the view point of FRBR: A case study of Keio University Library OPAC case study. *Library and Information Science* 2007; 58(1): 33-48.
9. Arsenault C & Noruzi A. Work-to-work bibliographic relationships from FRBR point of view: A Canadian perspective. Available at: http://www.cais-acsi.ca/proceedings/2011/56_Arsenault_Noruzi.pdf. 2011.

Work-To-Work Bibliographic Relationships In Medical Subject Areas Based On Functional Requirements For Bibliographic Records (FRBR) During 2006-2010

Mohammadi Masoud¹(MSc.) - Ghazi Mir Saeed Seyed Javad²(Ph.D)
Noruzi Alireza³(Ph.D)

1 Instructor, Nursing Department, School of Nursing, Abadan University of Medical Sciences, Abadan, Iran

2 Assistant Professor, Medical Library & Information Science Department, School of Allied Medicine, Health Information Management Research Center, Tehran University of Medical Sciences, Tehran, Iran

3 Assistant Professor, Library & Information Science Department, School of Library & Information Science, University of Tehran, Tehran, Iran

Abstract

Received : Feb 2013
Accepted : Oct 2013

Background and Aim: FRBR is one of the models considered in cataloging and work-to-work relationships are introduced as types of bibliographic relationships present in this model.

This study examines the distribution of dispersion relationships in medical subject areas based on FRBR model in Persian medical sources published from 2006 to 2010.

Materials and Methods: This study is a descriptive survey. Data were obtained from Iranian OPAC (online public access catalog). To determine the areas of medical sciences, both LC (Library of Congress) and Dewey Classifications were applied. For data analysis, Excel 2007 was used. Using descriptive statistics, the researcher presented the results in the form of tables and graphs.

Results: According to Dewey Classification, 'diseases' was the subject area having the highest number of bibliographic relationships and the lowest frequency belonged to 'experimental medicine'. The analysis based on LC Classification, however, showed that 'internal medicine' had the highest number of bibliographic relationships; Botanic, Thomsonian, Eclectic Medicine, Chiropractic and Alternative medicine subject matters had the lowest bibliographic relationships.

Conclusion: Distribution of work-to-work bibliographic relationships in Persian medical sources based on Dewey and LC Classifications is heterogeneous. Despite the obtained apparently heterogeneous results, such a difference cannot be due to differences in the frequency of bibliographic relationships of medical topics because the classification criteria of medical sciences are different in these two systems.

Key words: FRBR, Work-To-Work Bibliographic Relationships, Dewey Decimal Classification (DDC), LC Classification

* Corresponding

Author:

Ghazi Mirsaeed SJ;

E-mail:

Ghazimsj@tums.ac.ir